

Jak jsem plul proti proudu času¹

Po vypuknutí druhé světové války bylo německými úřady nařízeno, aby určití občané říšsko-německé národnosti předložili osvědčení o tzv arijském původu. Farní úřady byly zaplaveny obrovským množstvím žádostí o výpisy z křestních a oddacích matrik. Nařízeno bylo zjištění rodopisného vývodu do páté generace. Tato úřední akce s sebou přinesla jeden průvodní jev: probuzení zájmu o vlastní rod.

Také můj dědeček Jan Sassmann, jehož zaměstnání vyžadovalo osvědčení o arijském původu, zažádal na novohradskou faru o vydání potřebných dokladů. Většinu mu vydal tehdejší novohradský farář, servita P. Richard Maria von Riccabona.

Můj dědeček si pak ony dokumenty vyzvedl (byl s ním i můj otec František) a přinesl je domů a s velkým zájmem si je prohlížel. Dělal si k nim prý různé výpisky a náčrty. Také je ukazoval ještě svému otci, mému pradědečkovi Matěji Sassmannovi, s nímž často nad nimi sedával a vyprávěli si o předcích.

Jenže dědeček Jan odešel do druhé světové války, z níž se již nevrátil. Tyto vzácné rodinné dokumenty se podařilo zachránit mému otci Františkovi, který je uschoval u své opatrovnice, paní Marie Vaněčkové ve Čtyřech Dvorech, ve chvíli, kdy musel do soustředovacího lágru. Po poválečném honu na Němce si otec u ní všechno v pořádku vyzvedl. Tím se tyto křestní a oddací listy našich předků zachovaly. Kdyby si je otec ponechal doma, byly mu zabráný, jako všechno ostatní, Národním výborem ve Čtyřech Dvorech.

Tyto listiny pak byly vždy velmi pietně uchovávané u nás doma. Otec podle nich dokonce namaloval v lednu 1966 amatérský náčrt rodu na velký kus papíru. Vzpomínám si, jak jsem jako čtyři a půlletý chlapec přišel domů a otce nikdo nesměl rušit: seděl v obýváku a maloval rodokmen. Připadalo mi to tehdy tak tajemné!

Jako dítě jsem si často tyto doklady i s otcovým namalovaným rodokmenem prohlížel. Již od raného dětství ve mně vzbuzovaly velký zájem o historii našeho rodu. Zajímalo mě, zda by se dalo jít ještě hlouběji do historie. Kde až jsou naše počátky? A co znamenají ta neznámá místa v listinách: Böhmendorf, Wienau, Sonnberg...? Jako malý kluk jsem si myslel, že to bylo někde v cizině. Až později jsem zjistil, že jsou to vlastně německé názvy českých vsí v pohraničí. Ale pro mě to bylo všechno neznámé. Nevěděl jsem, že se tu nějaké vsi jmenovaly taky německy. A také jsme mysleli – alespoň můj otec to tvrdil – že dále jít již nelze, protože všechny matriky z novohradské fary byly zničeny ruskými vojáky.²

Až na jaře roku 1978 nás navštívil P. Miloslav Vlk, tehdy farář v Rožmitále pod Třemšínem, náš rodinný známý ještě z dob, kdy býval jako biskupský sekretář v Budějovicích. A ten nám řekl, že v Nových Hradech sice určité věci zničeny byly, ale to se týkalo hradu. Církevní matriky byly v padesátých letech předány na Národní výbor a ty starší pak byly uloženy do

¹ Sepsáno při příležitosti 30. výročí mých badatelských začátků (1976-2006)

² Otec nebyl daleko od pravdy: ruští vojáci vyházeli 1945 celý novohradský archiv do příkopu a staré pergameny používal po velké potřebě...naštěstí vše pak tehdy zachránil archivář Kalný, který to posbíral. Ale z fary šly matriky do Třeboně

státního archivu v Třeboni. A dokonce mi slíbil, že se tam se mnou pojede v létě podívat, a že se pokusíme zjistit něco více o Sassmanech.

V červenci 1978 jsem zajel za ním do Rožmitálu a on mě tehdy vzal svým fiatem do Třeboně. Pater Vlk mne zasvětil do systému hledání v matrikách a pomohl mi vypátrat hlavní linii našeho rodu Sassmannů až do asi 1630, kdy se zde vyskytovali první Sassmannové ve vsích kolem Nových Hradů: Jan, Václav a Štěpán. Ještě mi P. Vlk podle urbáře, vydaného A. Teichlem, z roku 1599 zjistil, že v té době ještě Sassmannové na Novohradsku nebyli.³ Pak jsem jeli k nám domů, kde jsme všechno vyprávěli mému otci.

Roku 1968 s maminkou a mým budoucím učitelem rodopisectví – P. Miloslavem Vlkem

To byl základ, to byla hlavní osa. Do třeboňského archivu jsem pak jezdil autobusem sám. Dopsal jsem si údaje o úmrtích předků a jejich sourozence. Začal jsem se pomalu učit číst staré písmo. Taky jsem se začal učit kvůli tomu latinu. Soukromé hodiny mi dával P. Jan Jaroš, tehdejší provinciál redemptoristů. Ten mi i překládal latinské zápisy do češtiny a při tom jsme probírali latinskou gramatiku.

Zároveň jsem začal studovat odbornou rodopisnou literaturu. Něco jsem si vypůjčil ve vědecké knihovně, něco mi půjčil můj vzdálený příbuzný, pan Bohumír Vančura z Budějovic. Ten mi hlavně pomohl zapůjčením Horníčkovy Knihy o rodopisu, která vyšla na Moravě 1939.

Také jsem začal pátrat po předcích mé matky. Zde musím uvést, že po maminciných předcích, hlavně z rodu Khodlů a Matějů a Wolfů jsem začal pátrat již roku 1976, kdy jsem si myslel, že z otcovy strany již nic nevybádám. Tehdy mi příbuzní zasílali své křestní listy. Shromažďoval jsem ústní tradici, ale i staré rodinné fotografie a písemné památky. Když to dnes, po třiceti letech již jako dospělý hodnotím, říkám si, že na patnáctiletého kluka jsem toho tehdy vypátral a nashromáždil docela dost. Bylo to štěstí, protože všichni příbuzní z maminky strany mi pak brzy zemřeli a neměl bych dnes nic (teď myslím hlavně staré fotky).

Ve svém bádání po historii rodu Sassmannů jsem však uvízl na tzv. mrtvém bodě. Období třicetileté války se pro mne – stejně jako pro mnoho dalších badatelů – stalo nepřekonatelnou překážkou. Věděl jsem, že se Sassmannové na Novohradsko přistěhovali po

³ Na to, že jsme byli v archivu asi od devíti hodin dopoledne do třetí hodiny odpoledne, zjistil P. Vlk obrovské množství dat. Bylo vidět, že je původem archivář-profesionál.

roce 1600, že nebyli původními obyvateli Novohradsku. Ale odkud? Psal jsem různé dotazy, např. na genealogickou instituci Adler do Vídně. Odsud mi odpověděli, že moje příjmení se poprvé písemně vyskytuje roku 1420 v německém Duderstadtu v jižním Sasku, kde tehdy žil jistý Heinrich Sasman. Také paní doktorka PhDr. Miloslava Knappová mi napsala, že moje příjmení poukazuje na patrný původ předků ze Saska, neboť mám příjmení znamenající Sas, člověk ze Saska. To mi potvrzoval i výskyt nejstaršího Sasmana v jižním Sasku. Domníval jsem se tedy, že z tohoto Saska přišli během 30ti leté války moji předkové na Novohradsko. Existovaly i určité rodinné tradice, že Sassmannové přišli s Buquyem z Belgie ...

Mně ale vrtala hlavou jedna věc: proč se ale nejstarší Sasman v novohradských matrikách jmenoval Václav? Vždyť to je ryze české jméno a žádná cizina...Na jistou stopu jsem narazil, když jsem v matrice oddaných našel zápis z roku 1632, kdy se v Nových Hradech ženil Stephan Sasmon, u něhož bylo napsáno, že pocházel „ex Pernschach prope Wittingau“. I když to nebyl – jak jsem později zjistil - člen přímé rodové linie, byl to sourozenec mých předků. A já tehdy správně tušil, že jeho původ bude původem i ostatních Sasmanů. Co to ale znamená Pernschach? Kde leží tato obec? Prope je latinsky vedle, Wittingau je Třeboň. Ale vedle Třeboně žádný Pernschach není. Objednal jsem si tedy kopii z gruntovní knihy pro Štipton a poslali mi zápis z roku 1632, kdy se právě onen Štěpán Sasman zakoupil na jednom tamním gruntě. A bylo u něho zapsáno „ex Perndlschachl“. Vedle pak jsou přeškrtnuté pokusy písaře, zápasícího s tímto místním jménem. Již jsem tušil, že nepocházíme ze Saska, ale z nějaké vsi u Třeboně, ale jaké? To byla záhada! Nikdo mi nedokázal poradit.

Až jednou...psychologové hovoří o jistém „životním zážitku“. Prožívá se jen jednou, dvakrát za život a jakoby se v tu chvíli zastavil čas. Člověk zatají dech ohromením. Takový vrcholný zážitek jsem prožil v létě 1983, kdy jsem jel do Třeboně pátrat po rodě Pouzarů z Hůr⁴ Když jsem druhý den bádání ráno přišel do kanceláře u badatelny, přivítal mě archivář pan Vlastimil Kolda, se kterým jsem se znal od dětství, protože jeho maminka byla moje třídní a brávala ho s námi na školní výlety a vždy mi ho přiřadila, aby tam nebyl sám. A ten mi povídá: „Pane Sassmann, můj kolega vám zjistil, odkud pochází váš rod!“ Já byl velmi překvapený! Chvilku jsem čekal, až vstoupil do badatelny pan Dudáček s jednou velkou starou knihou. Jak jsem později zjistil, byla to sirotčí kniha třeboňského panství. A pan Dudáček mi řekl něco v tomto smyslu: já jsem vám hledal v gruntovní knize Štiptoně ten zápis, kde se ujímá Štěpán Sasman gruntu. Je tam napsáno, že pochází z Perndlschachl. A to je správně Böhmschachel, což býval německý název pro Hrdlořezy u Třeboně!!! A tady je první gruntovní kniha pro Hrdlořezy z roku 1611. A v ní je hned jako první grunt dvůr Šimka Sazymy. ...“Sazymy?“ podivil jsem se. „No, on když roku 1616 umřel, tak dědí jeho děti Jan, Václav a Štěpán na Novohradském panství. No a tam to Sazyma, pak Sazma zkomolili na Sasman! Zůstal jsem stát jako opařený! Tato chvíle se musí prožít, to nelze popsat. Jen ten, kdo miluje svůj rod a jeho historii a svoji rodopisnou práci (vášeň) pochopí moji radost: s pomocí pana Dudáčka se mi podařilo vypátrat kořeny našeho rodu, kolébku rodu i vznik příjmení Sassmannů na Novohradsku. Nepocházeli tedy z Nizozemska, z Belgie, ani ze Saska, ale z obyčejné vesničky s ne příliš poetickým názvem: Hrdlořezy. Nechal jsem si celý tento zápis ofotit a doma jsem si pak i přepsal závěť předka Šimona Sazymy a údaje o všech jeho dětech. Taky jsem se dozvěděl, že jeho první žena se jmenovala Alena. To jsem ještě netušil, že i moje manželka bude nosit toto hezké české jméno. A k této Aleně, vdově po Bartoši Sazymovi, se Šimon přiženil na grunt a dostal tak jméno po své manželce, či lépe řečeno – po usedlosti.

Při příští návštěvě třeboňského archivu jsem si pak vyžádal nejstarší třeboňské urbáře. Hrdlořezy se v nich vyskytují až od roku 1518, byť tam jsou urbáře i o sto let starší. No a

⁴ Je to rod mé praprababičky z matčiny strany

kolem roku 1518 již hospodařil v Hrdlořezích pololáník Sasma! Opsal jsem si ještě údaje o dalších hrdlořezských Sazymech-Sazmech dle urbářů a nabyl přesvědčení, že dál se už nedostanu, neboť žádná starší kniha o Hrdlořezích v Třeboni není. To mi potvrdil i pan Dudáček.⁵

A tak jsem se následující léta věnoval historii rodů manželek Sassmannů: z novohradských, žumberských a rychnovských matrik jsem si vypisoval jejich data křtů a svateb. Zároveň jsem si vypátral i posloupnost v hospodaření Sassmannů na jednotlivých gruntech v Byňově a Štiptoni. Nakonec jsem zjistil, že je v těchto vsích příbuzný každý s každým a tak jsem si zpracoval kompletní přehledy hospodářů v těchto vsích již od nejstarší sirotčí knihy, založené písařem (a pozdějším hejtmanem) novohradského panství Vojtěchem Hulčšporerem z Hoštejna roku 1553.

Věnoval jsem se dále i matčiným předkům. Zde mi velmi pomohlo seznámení s panem Františkem Josefem Čapkem z Budějovic, který vlastnil část pozůstalosti po knězi P. Václavu Pulcovi ze Zahájí, regionálním historiku a vynikajícím genealogovi. Ten zpracoval rodinné katastry pro řadu obcí na Hlubocku, odkud pocházeli i moji předkové ze strany mojí babičky Marie Khodlové, rozené Matějové.⁶ Mohu říci, že se mi z Hlubocka podařilo nashromáždit obrovské množství materiálů, které mám dnes uložené v mnoha kartonech.

Navštěvoval jsem pak i jiné archivy: když jsem bydlel roku 1985 v Brně, kde jsem pracoval jako sanitář v úrazové nemocnici, velmi podrobně jsem prostudoval rod mojí prababičky Antonie Novoměstské z Lovčic (okr. Hodonín) a z Velkých Pavlovic na Břeclavsku. Při studiích v Litoměřicích jsem několikrát navštívil lobkovický archiv v Žitenicích, kde jsem bádám po rodu mojí babičky Terezie Sassmannové roz. Novákové. Její předkové Novákové pocházeli ze Sedlčanska na vysokochlumeckém panství. Jak dnes lituji, že jsem tam nechodil více! Žil jsem vedle pět let a byl jsem tam asi jenom třikrát! Dnes je to daleko a podmínky bádání po restitucích jsou velmi stížené. Při působení na Strakonicku jsem zase několikrát zajel do Plzně a Klatov, kde jsem pátral po rodu mého dědečka – po rodu Khodlů z Rábí a po rodu mé prababičky – rod Malých z Předslavi u Klatov.

Velmi se mi osvědčila metoda objíždění vesnic předků. Přece jenom něco jiného je znát je z archivů anebo je vidět na vlastní oči. Vždy jsem podnikl rodopisnou výpravu: navštívil vybranou ves, vyfotografoval ji, grunty předků, popovídal jsem si s obyvateli, mnohdy příbuznými. Někteří vlastnili i staré písemnosti. Takto to praktikuji již třicet let a seznámil jsem se tak s mnoha lidmi a sehnal velké množství údajů a starých fotek. V Letovech u Nalžovských Hor měla jedna rodina i kroniku, kde jsem se dočetl osudy mých předků – Khodlů. Nahlédnutí do této práce mi nahradilo možná několik návštěv v klatovském archivu. Ale vždy je potřeba být kritický k pramenům a různým lidovým pověstem typu, že předek byl šlechtic, což je oblíbená historka u každého třetího.

V roce 1992 jsem se rozhodl pro trochu bláznivý podnik: uskutečnil jsem dotazníkovou akci. Sehnal jsem si z telefonních seznamů adresy asi 110 Sassmannů v Rakousku, kterým jsem poslal nakopírovaný dotazník. Mnozí odpověděli, mnozí ne. Hodně Sassmannů mi poslalo i kopie starých křestních a oddacích listů předků, výučních listů, i list na odchodnou z vojny z roku 1865. Tentýž rok jsem si vypsál všechny Sassmanny z novohradských, žumberských a rychnovských matrik. Tak jsem vytvořil pestrou mozaiku rodu a zjistil jsem, že jsme (kromě jednoho případu) se všemi Sassmanny z Rakouska, kteří odpověděli, příbuzní. A zjistil jsem, že někteří členové rodu odešli například do Rakous již kol 1750 a stali se měšťany a řezníky v Kuffern.

Žil jsem v domnění, že mě již nic překvapujícího nemůže potkat. Ale osud mi připravil ještě jedno překvapení (bude poslední?). V září 1995 jsem se vypravil do Třeboně, kde jsem

⁵ jedná se o vědeckého pracovníka treboňského archivu, PhDr. Karla Dudáčka

⁶ Jde tedy o rod Matějů z Břehova čp. 6 a rody manželek

pátral po rodu mých předků – Klabouchů z Hůrek u Lišova. A opět zabodoval pan Dudáček, tentokrát již doktor filosofie. Ráno, při zahájení studia, zavítal do badatelny a já mu říkám: „Pamatujete se na mě? Atd..atd... Nenašli jste za těch dvanáct let něco nového o Hrdlořezích?“ Odpověděl mi v tom smyslu, že tam se již nic najít nedá. Pak dodal: „Ale vedle, v Suchdole nad Lužnicí, se v polovině 15. století vyskytuje nějaký Sazyma!“ To bylo pro mě překvapení. Sdělil jsem mu tedy hned můj nápad, zda to není rod příbuzný, který se pak do Hrdlořez odstěhoval. Slíbil mi, že se podívá a že mi ten úroční rejstřík z poloviny 15. století za chvíli přinese. Jenže uplynula dlouhá doba a pan doktor nikde. Přišel asi za dvě hodiny, ale přinesl kromě zmíněného rejstříku ještě velké překvapení. Řekl: „Víte, my jsme teď zjistili, že nešlo o Suchdol, ale o Suchdolec malý a že se tak jeden čas – v 15. století - říkalo Hrdlořezům!!“ Pak mi ukázal rejstřík z roku 1450 a tam byl hospodář Sazema! To byla bomba! Proto nemají Hrdlořezy v rejstřících k urbářům před rokem 1518. Ony se tehdy jmenovaly Suchdolec či Suchdol Malý!

A tak jsem si z katalogu urbářů nechal donést nejstarší úroční rejstřík z roku 1433, kde je Suchdolec. A roku 1433 tam již hospodařil půlláník Zazema! Bylo-li mu 30-40 let, narodil se kol roku 1400! Dostal jsem se do doby předhusitské, do doby lucemburské dynastie na českém trůnu! Jímala mě závrať! I když to asi nebyli přímí pokrevní předkové „po meči“, protože na usedlostech se střídala celá řada sedláků, kteří přijímali příjmy po střeše, přesto to jsou předkové našeho příjmení, držitelé Sazmovského gruntu, na němž máme svůj původ. A tento grunt je v Hrdlořezích dodnes a dodnes se tam říká „u Sazmů“. Není to úžasné: skoro šest set let! To je zjištění, které nedosahuje každá rodina.

Také jsem navštívil některé Sassmanny v Rakousku, s nimiž jsem si po dotazníkové akci začal dopisovat. A zde jsem objevil pravé poklady! Například Sassmannové v Eichbergu u Gmündu pocházejí ze Štiptoně⁷ ze statku čp. 14 „u Nestů“, kde žil náš rod 1616 – 1945. A ti uschovávají mince z doby již od 14. století. Z každého století mají jednu minci (pražské groše, toлары, krejčary, až po rakouské koruny). Zároveň mají staré mapy a jednu vzácnou fotografii: předka Martina Sassmanna, který se narodil roku 1812 a byl to bratr mého prapraděda Josefa Sassmanna ze Štiptoně 14.

V roce 1995 jsem uskutečnil další dotazníkovou akci: tentokrát jsem rozeslal dotazníky Sassmannům v Německu. Odeslal jsem asi 70 dopisů. Z odpovědí jsem zjistil, že někteří tito Sassmannové mají svoje kořeny v Německu již od 16. století. Tehdy vzniklo z místního jména Sassmannhausen⁸ příjmení Sassmannshausen, které se v Německu udrželo dodnes, ale mnohde se zkrátilo na Sassmann. Je velmi zajímavé, že jeden z nositelů příjmení Sassmannshausen odešel již roku 1724 na vandr do Ameriky. Tam se jeho jméno změnila na Sossamann a tato rodina tam žije dodnes. Někde to poměnili na Sassaman. Jeden z nich i založil ves Sassamanville, kde je jako donátor pohřben před protestantským kostelem, který založil.

Pak jsem objevil bohatost fondů v okresních archivech, kde jsem našel cenné údaje o předcích ve farních kronikách či různých soupisech duší a sčítacích operátech. Od roku 1999 se pak soustřeďuji na elektronickou poštu se Sasmany z celého světa. Zjistil jsem, že žijí např. i v Kapském městě v jižní Africe a pocházejí z muslimských otroků z Malajsie, kteří dostali příjmení po svém otrokáři Sassmannovi. Další Sasmanové byli Židé, další jsou protestanti. Otvírají se přede mnou nové a nové obzory a zjišťuji, že genealogie je nikdy nekončící příběh!

Alois Sassmann,
Malšice u Tábora 22. září 2006

⁷ byli po válce odsunuti jako mladí chlapci

⁸ tato ves je zmiňována již roku 1344 a znamená to česky Sasmanovice či Sasmanovy

